

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ В ПАРАМЕТРАХ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

MECHANISM OF FORMATION OF STRATEGIC DEVELOPMENT OF THE REGION IN THE PARAMETERS OF ECONOMIC SECURITY

УДК 332.14:338.2

<https://doi.org/10.32843/bses.60-27>**Лебедченко В.В.**

старший викладач кафедри економіки, маркетингу та міжнародних економічних відносин

Романенков Ю.О.

д.т.н., професор, завідувач кафедри менеджменту

Ревенко Д.С.

к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки, маркетингу та міжнародних економічних відносин Національний аерокосмічний університет імені М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

Lebedchenko Vira**Romanenkov Yuri****Revenko Daniil**

National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute»

У роботі розглянуто процес удосконалення механізму формування стратегічного розвитку регіону та зосереджено увагу на параметрах економічної безпеки регіону. Визначено стратегічні завдання для досягнення цілей управління економічною безпекою регіону та забезпечення економічної безпеки національної економіки в умовах дестабілізуючого впливу загроз різного виду та децентралізації управління. Розглянуто стратегічні функції держави відносно управління економічною безпекою регіону. Представлено концептуальну схему генерації стратегій розвитку регіону з урахуванням параметрів економічної безпеки. Сформульовано завдання прогностичного забезпечення систем підтримки прийняття стратегічних рішень, які служать інформаційною основою для управлінських дій керівників різного рангу. Запропоновано будувати прогностичну діяльність, спираючись на чотирирівневу модель прогностичного забезпечення підтримки прийняття стратегічних рішень в управлінні економічною безпекою регіону.

Ключові слова: економічна безпека регіону, стратегічне планування розвитку регіону, параметри економічної безпеки, стратегічні рішення, прогностичне забезпечення.

В рамках формування механізму стратегічного розвитку регіону в статті

сосредоточено внимание на параметрах экономической безопасности региона. Определены стратегические задачи для достижения целей управления экономической безопасностью региона и обеспечения экономической безопасности национальной экономики в условиях дестабилизирующего воздействия угроз различного вида и децентрализации управления. Рассмотрены стратегические функции государства относительно управления экономической безопасностью региона. Представлена концептуальная схема генерации стратегий развития региона с учетом параметров экономической безопасности. Сформулированы задачи прогностического обеспечения систем поддержки принятия стратегических решений, которые служат информационной основой для управленческих действий руководителей различного ранга. Предложено строить прогностическую деятельность, опираясь на четырехуровневую модель прогностического обеспечения поддержки принятия стратегических решений в управлении экономической безопасностью региона.

Ключевые слова: экономическая безопасность региона, стратегическое планирование развития региона, параметры экономической безопасности, стратегические решения, прогностическое обеспечение.

As part of the formation of the mechanism of strategic development of the region, the article focuses on the parameters of economic security of the region. It is noted that the formation of the mechanism of the development strategy enhances the benefits of economic security of the region. Strategic planning involves the influence of internal and external factors, makes it possible to build a reliable and effective system of governance in the region, and creates the necessary conditions for the development of the economy as a whole. Strategic objectives have been identified to achieve the goals of managing the economic security of the region and ensuring the economic security of the national economy in the conditions of destabilizing impact of threats of various kinds and decentralization of management. The strategic functions of the state in relation to the management of economic security of the region are considered. The conceptual scheme of generation of strategies of development of the region taking into account parameters of economic safety is presented. It presents the management of the region as a complex socio-economic system, which includes a choice of various information technologies aimed at supporting strategic management decisions at different hierarchical levels and, above all, at the stage of generating strategies for regional development and evaluating the effectiveness of sub-strategies. The tasks of prognostic support of strategic decision support systems are formulated, which serve as an information basis for management actions of managers of different ranks. However, it is proposed to build forecasting activities based on a four-level model of forecasting support for strategic decision-making in the management of economic security in the region. It is assumed that the use of two forecast channels, with sufficient methodological saturation of all levels of the proposed model, will provide satisfactory quality of forecasting. Globalization processes on a global scale encourage states to pay more attention to the problems of economic security of their territories. And in this process a significant role is played by modern strategic management, which contributes to the formation and implementation of strategic development of the region. Research into new approaches to regional development and strengthening the economic security of the region is becoming increasingly important.

Key words: economic security of the region, strategic planning of regional development, parameters of economic security, strategic decisions, forecasting.

Постановка проблеми. Підвищення рівня економічної безпеки регіону залежить від міри державної підтримки й розроблення державних програм стратегічного регіонального розвитку, а також від розміщення державних замовлень на поставку продукції для потреб усієї країни. Особливу роль відіграє паритетна участь центру у великих регіональних інвестиційних проєктах з урахуванням різних форм забезпечення пільгами й у створенні сприятливого клімату для розвитку економічного середовища в регіоні [1].

В Україні зміцненню економічної безпеки регі-

онів перешкоджають об'єктивні чинники, зокрема диференціація регіонів за економіко-географічним розташуванням, природно-ресурсним потенціалом, структурою населення, галузевою спеціалізацією, фінансовою забезпеченістю, типом соціально-економічного розвитку тощо [2].

Дотепер вітчизняне законодавство не регламентує поняття, складники та механізми системи управління економічною безпекою регіонів. Процеси децентралізації влади посилили значення регіонів у забезпеченні національної економічної безпеки, що вимагає дослідження системи

управління економічною безпекою та елементів її творення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Спроба представити регіональну економічну безпеку як систему зроблена А. Татаркіном [3]. В. Шуршин [4] визначає систему економічної безпеки регіону як комплекс взаємопов'язаних організаційно-правових заходів із метою узгодження різноманітних інтересів. А. Степаненко та М. Герасимов [5] визначають регіональну економічну безпеку як сукупність поточного стану, умов і чинників, що характеризують стабільність, стійкість та поступовий розвиток економіки регіону, певну незалежність та інтеграцію з економікою країни. Функціонального підходу дотримуються В. Дикань та О. Александрова [6], які об'єктами економічної безпеки регіонів визначають реальний сектор економіки, фінансовий сектор, зовнішньоторговельний сектор, сектор домашніх господарств, споживчих ринків і торгівлі, інститути державного управління та ін.

Постановка завдання. Таким чином, проблема забезпечення економічної безпеки регіонів набуває все більшої актуальності, що зумовлено підвищенням значимості регіонів у забезпеченні національної економічної безпеки через процеси децентралізації державного управління. При цьому питання стратегічного планування регіонального розвитку в параметрах економічної безпеки недостатньо описані та досліджені і потребують уточнень.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Метою управління економічною безпекою регіону визначено забезпечення економічної безпеки національної економіки в умовах дестабілізуючого впливу загроз різного виду та децентралізації управління. Для досягнення визначеної мети суб'єктами економічної безпеки регіонів мають виконуватися такі стратегічні завдання:

- забезпечення стабільності регіону;
- забезпечення стійкості регіону;
- забезпечення подальшого економічного розвитку регіону;
- забезпечення конкурентоспроможності регіону;
- забезпечення певного рівня економічної незалежності регіону;
- захист від дестабілізуючого впливу загроз різного виду.

Недостатній рівень економічної безпеки може понизити економічне зростання і принести збиток виробництву, торгівлі, сфері послуг, бюджетній сфері і домогосподарствам, а погано сплановані стратегічні програми із забезпечення економічної безпеки можуть спотворювати економічні стимули, неправильно формулювати цілі державного регулювання й унаслідок цього знижувати спільні результати економічної діяльності. Ефективна державна політика може сприяти зміцненню еко-

номічної безпеки шляхом посилення економічного зростання [7].

Стратегічні функції держави доцільно реалізувати відносно управління економічною безпекою регіону:

- інформаційна функція передбачає інформування суб'єктів економічної безпеки на регіональному рівні про реальні та потенційні загрози;
- попереджувальна (превентивна) – полягає у запобіганні настанню потенційних загроз в економічній сфері регіонів;
- практична – передбачає наукове обґрунтування регіональної компоненти у державній політиці щодо забезпечення економічної безпеки національної економіки;
- прогностична – полягає у врахуванні прогностичного ефекту регіональної компоненти економічної безпеки національної економіки з урахуванням потенційних загроз;
- регулююча – зводиться до посилення взаємозв'язку економічної політики та основних напрямів соціально-економічного розвитку держави і регіонів (адміністративно-територіальних одиниць);
- контрольна – передбачає контроль над станом економічної безпеки регіонів, динамікою та тенденціями показника рівня економічної безпеки, виконанням стратегічних напрямів забезпечення і підвищенням регіонами економічної безпеки національної економіки.

Таким чином, економічна безпека в розрізі державного управління – це вироблення стратегічного курсу на досягнення таких умов, які необхідні для підтримки довгострокового поліпшення у сфері праці і репродуктивності капіталу, а отже, зростаючого рівня життя громадян країни, включаючи підтримку справедливих, безпечних і динамічних умов ведення бізнесу, що ведуть до нововведень, внутрішнє й іноземне інвестування і стабільне економічне зростання. Це поширена мета, до якої прагнуть усі держави, і Українська держава не є винятком [8].

Варіанти стратегій розвитку регіону завжди різноманітні, а отже, альтернативні. Проблема вибору тієї чи іншої стратегії на основі сформульованих критеріїв у різноманітних умовах зовнішнього і внутрішнього середовища є актуальною і широко обговорюється в публікаціях як вітчизняних, так і зарубіжних фахівців [9; 10]. Особливу значущість проблема набуває тоді, коли йдеться про стратегії забезпечення економічної безпеки регіональних соціально-економічних систем, де задіяні значні ресурси, а час реалізації стратегій настільки істотний, що вносить корективи в процедуру оцінки ефективності розглянутих стратегій [11; 12].

На рис. 1 зображено концептуальну схему генерації стратегій розвитку регіону з урахуванням

параметрів економічної безпеки. На рисунку $X_1, X_2, \dots, X_n$ – вектори, що відображають рівень ефективності n оперативних планів регіону; X_0 – складова матриця з векторів $X_1, X_2, \dots, X_n$; $X_1, X_2, \dots, X_m$ – матриці, даних про економічну безпеку об'єкта (регіону) загальною кількістю m ; $X^* = X_{max} - X_0$ – еталонна модель; $-$ матриця розривів; $-$ вектор фінансових, виробничо-технологічних і кадрових ресурсів регіону; $U_1, U_2, \dots, U_n$ – вектори управляючих впливів на регіональну систему; U – складова керуюча матриця з векторів $U_1, U_2, \dots, U_n$.

Управління регіоном як складною соціально-економічною системою включає у себе спектр різних інформаційних технологій, спрямованих на підтримку прийняття стратегічних управлінських рішень на різних ієрархічних рівнях і передусім на етапі генерації стратегій розвитку регіону та оцінки ефективності субстратегій. Для більшості регіональних систем процес розроблення стратегій розвитку є складним і трудомістким із погляду його організації. Таким чином, виникає необхідність у вдосконаленні методики і виробленні рекомендацій щодо вибору інструментальних засобів генерації та оцінки економічної ефективності альтернативних стратегій у параметрах економічної безпеки в рамках відповідної інформаційної технології.

Зазначені причини дають змогу стверджувати, що вкрай рідкісне застосування матричного і стратегічного підходів, а також математичних практичних інструментів аналізу й планування зумовлено переважно недосконалістю інформаційно-економічного простору.

Ознака відсутності стратегічного підходу – концентрація організації на внутрішніх ресурсах. Стратегічний підхід полягає у перетворенні будь-яких змін на позитивні можливості й їх використанні, а план при цьому не догма, а система організації праці, яка адекватно адаптивна до змін зовнішнього середовища. Після збору даних для аналізу й отримання інформації для моделювання майбутнього формулюється стратегія. Для кожного підприємства створюється своя унікальна стратегія, що не терпить стереотипів і стандартних рішень.

Прогностичне забезпечення є одним із ключових елементів систем підтримки прийняття стратегічних рішень. Його результати служать інформаційною основою для управлінських дій керівників різного рангу, а отже, повинні вирішувати такі завдання:

- 1) збір, верифікація та накопичення статистичної інформації для об'єкта стратегічного управління;
- 2) формування групи основних методів прогнозування нижнього рівня, придатних для роботи з часовими рядами з урахуванням їхніх особливостей;
- 3) розроблення адекватної моделі адаптивного комплексування прогностичних оцінок із різних джерел;
- 4) забезпечення інтерактивного режиму параметричної настройки як прогностичних моделей нижнього рівня, так і моделі комплексування, що дає змогу обґрунтовано втручатися суб'єкту управління.

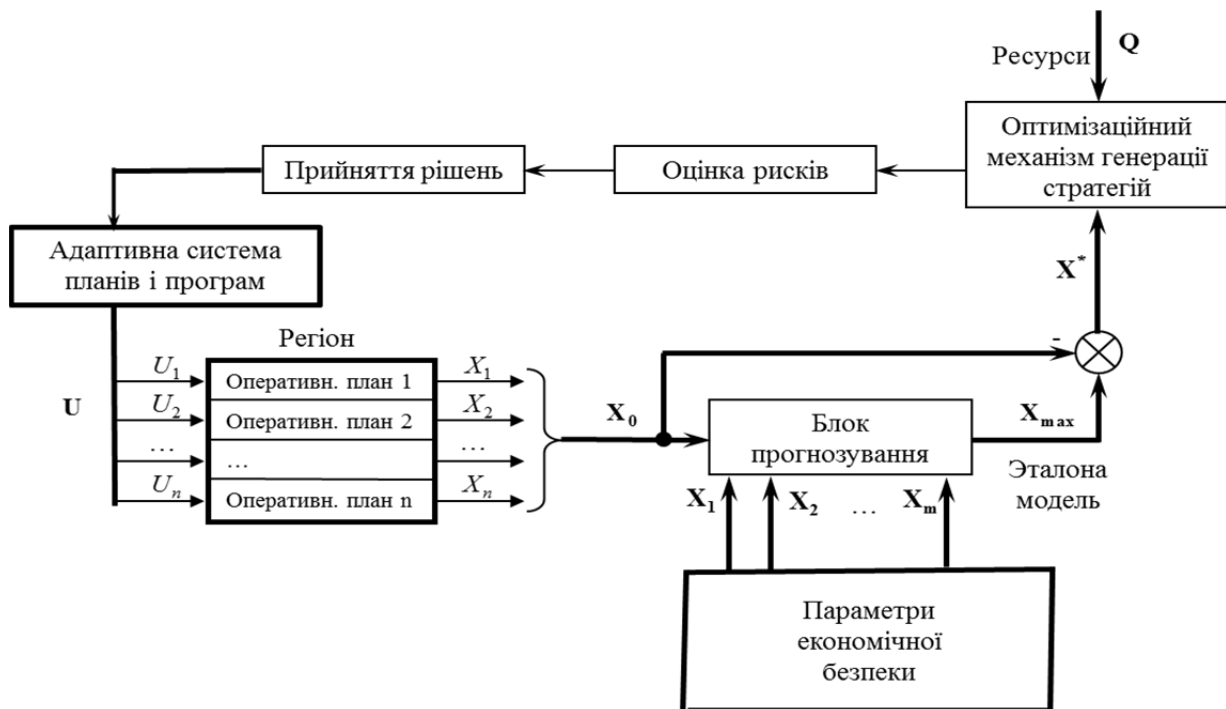
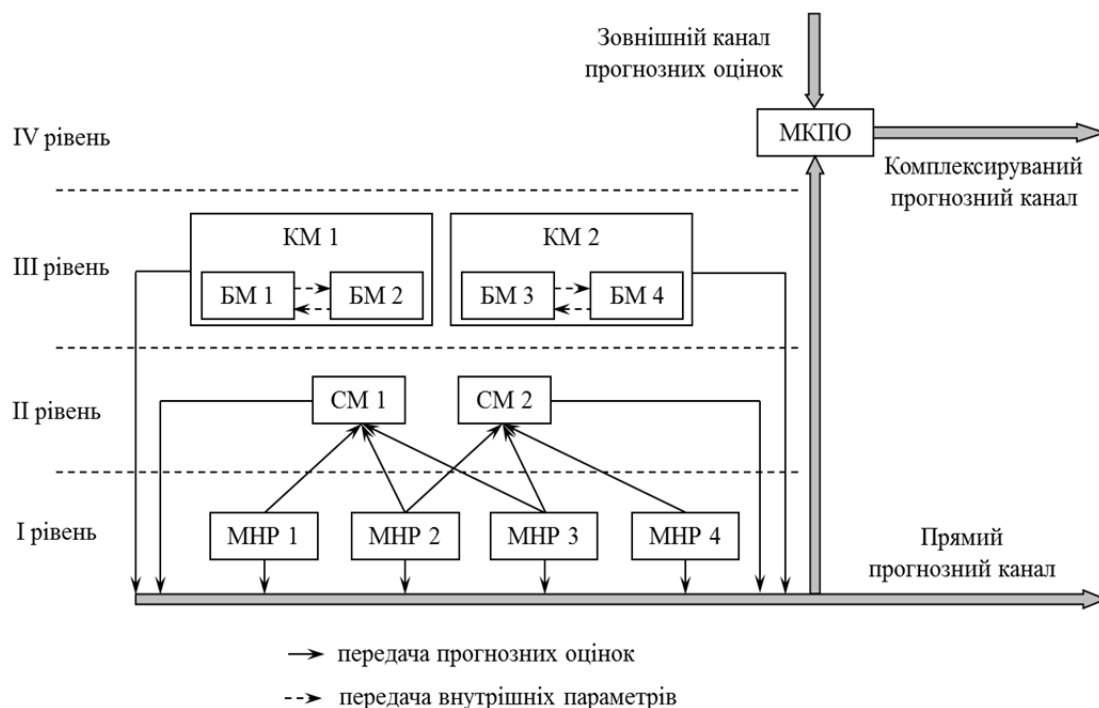

Рис. 1. Концептуальна схема генерації стратегій розвитку регіону з урахуванням параметрів економічної безпеки

Рис. 2. Чотирирівнева модель прогностичного забезпечення підтримки прийняття стратегічних рішень в управлінні економічною безпекою регіону:
 МНР – модель нижнього рівня; СМ – селективна модель; КМ – комбінована модель;
 БМ – базова модель (відносно комбінованої);
 МКПО – модель комплексування прогнозних оцінок

Пропонується будувати прогностичну діяльність відповідно до моделі, представленої на рис. 2.

Пропонована модель базується на статистичних моделях нижнього рівня. На другому рівні формується група селективних прогнозних моделей, які синтезуються з моделей нижнього рівня на основі вирішальних правил. На третьому рівні формуються гібридні, або комбіновані, моделі, які відрізняються від селективних тим, що припускають структурно-параметричний обмін із метою парировання недоліків базових моделей.

На верхньому логічному рівні пропонованої моделі розташовуються моделі комплексування прогнозних оцінок, покликані синтезувати консолідовані прогнози під час використання двох і більше джерел. Необхідність четвертого рівня зумовлена необхідністю використання, крім власних, зовнішніх прогнозних оцінок. При цьому, як правило, структурні і параметричні характеристики методичної бази зовнішніх прогнозних оцінок залишаються недоступними для аналітиків. Передбачається, що використання двох прогнозних каналів (рис. 2) за достатнього методичного насичення всіх рівнів пропонованої моделі забезпечить задовільну якість прогнозного забезпечення.

Висновки з проведеного дослідження.

У процесі формування стратегічного розвитку регіону представлено концептуальну схему генерації стратегій розвитку регіону з урахуванням параме-

трів економічної безпеки. У запропонованій схемі регіон представлено як складну соціально-економічну систему із сукупністю пов'язаних організаційно-правових операцій для координації різноманітних потреб. У роботі розроблено чотирирівневу модель системи прогностичного забезпечення підтримки прийняття стратегічних рішень в управлінні економічною безпекою регіону, спрямовану на вирішення сформульованих завдань прогностичного забезпечення системи прогностичного забезпечення підтримки прийняття стратегічних рішень, зокрема збір статистичної інформації, формування групи основних методів прогнозування, комплексування прогнозних оцінок із різних джерел. Для більшості регіональних систем процес розроблення стратегій розвитку є складним і трудомістким із погляду її організації, тому стратегія розвитку економічної безпеки регіону має реалізовуватися паралельно зі стратегією розвитку економічної безпеки країни у цілому і за активної підтримки держави.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ткаченко В.Г., Коваленко Є.В. Економічна безпека регіонів. URL: http://www.debaty.org/ua/article/decentralization_reform/decentralizatia_publ_ref/200.html (дата звернення: 14.07.2020).
2. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення : монографія. Львів : Арал, 2008. 386 с.

3. Экономическая безопасность как объект регионального исследования / А. Татаркин и др. *Вопросы экономики*. 1996. № 5. С. 78–89.

4. Шуршин В.О. Особливості формування системи економічної безпеки регіону. *Таврійський науковий вісник*. 2007. Вип. 55. С. 227–231.

5. Степаненко А., Герасимов М. Оцінка економічної безпеки України та її регіонів. *Регіональна економіка*. 2002. № 2. С. 39–54.

6. Дикань В.В., Александрова О.Ю. Механізм забезпечення економічної безпеки регіону: сутність, складові, напрями дії. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2017. № 58. С. 18–25.

7. Kupiecki R. Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP 2014 jako instrument polityki państwa. Uwarunkowania zewnętrzne i aspekty procesowe. Uwarunkowania zewnętrzne i aspekty procesowe. URL: https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/03/KUPIECKI_33-2015.pdf (дата звернення: 04.01.2021).

8. Коковський Л. Економічна безпека як об'єкт економіко-географічного дослідження. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія*. 2013. Вип. 1. С. 12–15.

9. Грузинов В.П., Астафьева И.А. Эффективность управления промышленными предприятиями: теоретический аспект. *Журнал автомобильных инженеров*. 2012. № 1(72). URL: <http://www.aae-press.ru/f/72/44.pdf> (дата звернення: 14.12.2020).

10. Гапоненко А.Л., Панкрухин А.П. Стратегическое управление. Москва : Омега-Л, 2010. 472 с.

11. Романенков Ю.А., Вартанян В.М., Зейниев Т.Г. Оптимизационный механизм выбора стратегий повышения конкурентоспособности организации. *Радиоэлектронные и компьютерные системы*. 2014. № 4(68). С. 150–156.

12. Ревенко Д.С. Методологія моделювання діагностики і управління стійкістю соціально-економічних систем : монографія. Харків : Нац. аерокосм. ун-т ім. М.Є. Жуковського «Харк. авіац. ін-т», 2019. 320 с.

REFERENCES:

1. Tkachenko V.H. Kovalenko Ye.V. Ekonomichna bezpeka rehioniv [Economic security of regions]. Available at: http://www.debaty.org/ua/article/decentralization_reform/decentralizatia_publ/200.html (accessed 14 July 2020).

2. Vasylytsiv T.H. (2008) Ekonomichna bezpeka pidpryemnytstva Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zmitsnennia [Economic security of entrepreneurship of Ukraine: strategy and mechanisms of strengthening]. Lviv: Aral. (in Ukrainian)

3. Tatarkin A., Romanova O., Kuklin A., Yakovlev V. (1996) Ehkonomicheskaya bezopasnost' kak ob"ekt

regional'nogo issledovaniya [Economic security as an object of regional research]. *Issues of economics*, vol. 5, pp. 78–89.

4. Shurshyn V.O. (2007) Osoblyvosti formuvannia systemy ekonomichnoi bezpeky rehionu [Features of the formation of the economic security system of the region]. *Taurian Scientific Bulletin: a collection of sciences. against KSAU*, vol. 55. Kherson: Atlant, pp. 227–231.

5. Stepanenko A., Herasymov M. (2002) Otsinka ekonomichnoi bezpeky Ukrainy ta yii rehioniv [Assessment of economic security of Ukraine and its regions]. *Regional economy*, no. 2, pp. 39–54.

6. Dykan V.V., Aleksandrova O.Yu. (2017) Mekhanizm zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky rehionu: sutnist, skladovi, napriamy dii [The mechanism of economic security of the region: essence, components, directions of action]. *Bulletin of Transport Economics and Industry*, no. 58, pp. 18–25.

7. Kupiecki R. Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP 2014 jako instrument polityki państwa. Uwarunkowania zewnętrzne i aspekty procesowe. Uwarunkowania zewnętrzne i aspekty procesowe [National Security Strategy of the Republic of Poland 2014 as an instrument of state policy. External conditions and aspects of the process. External conditions and aspects of the process]. Available at: https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/03/KUPIECKI_33-2015.pdf. (accessed 04 January 2021).

8. Kokovskiy L. (2013) Ekonomichna bezpeka yak ob'iekt ekonomiko-geohrafichnoho doslidzhennia [Economic security as an object of economic and geographical research]. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Geography*, no. 1, pp. 12–15.

9. Gruzinov V.P., Astaf'eva I.A. (2012) Ehffektivnost' upravleniya promyshlennymi predpriyatiyami: teoreticheskij aspekt [Efficiency of management of industrial enterprises: theoretical aspect]. *Journal of Automotive Engineers*, no. (72). Available at: <http://www.aae-press.ru/f/72/44.pdf> (accessed 14 December 2020).

10. Gaponenko A.L., Pankrukhin A.P. (2010) Strategicheskoe upravlenie [Strategic management]. Moscow: Omega-L. (in Russian)

11. Romanenkov Yu.A., Vartanyan V.M., Zejniev T.G. (2014) Optimizacionnyj mekhanizm vybora strategij povysheniya konkurentosposobnosti organizacii [An optimization mechanism for choosing strategies to increase the competitiveness of an organization]. *Electronic and computer systems*, no. 4(68), pp. 150–156.

12. Revenko D.S. (2019) Metodolohiia modeliuvan- nia diahnostyky i upravlinnia stiikistiu sotsialno-ekonomichnykh system [Methodology of modeling diagnostics and stability management of socio-economic systems]. Kharkiv: Nat. aerospace Univ. ME Zhukovsky "Khark. aviation. Inst". (in Ukrainian)